

Posudek na disertační práci PhDr. Jana Borise UHLÍŘE „Sokol za protektorátu. Organizovaná rezistence ČOS“.

Předložená práce Jana B. Uhlíře se zabývá sokolskou organizací v době protektorátu, což je při rozšíření sokolstva v českých zemích a délce doby protektorátu poměrně náročný úkol, jehož adekvátním výsledkem by musela být spíše než jednotlivá práce řada monografií s připojenou edicí pramenů. Tuto řadu ostatně doktorand už naznačil v práci napsané spolu s M. Waicem a nazvané *Sokol proti totalitě 1938-1952* (Praha 2001). V ní zpracované podněty nyní uplatnil v předložené disertační práci, přičemž lze předpokládat, že pro ni problematiku prostudoval podrobněji a hlouběji.

Výsledkem je výpravny spis téměř o 400 stran, což vás ovšem nesmí lekat. Faktem je, že se s tím korpusem špatně manipuluje, ale ke čtení toho uvnitř zase tak mnoho není. Soudím, že se autor pokusil srovnat rozměr strany s normostranou, jinak nechápu textové zrcadlo rozměrů středověkého kodexu. Pokud se nemají po volných okrajích psát přípisky, pak nehleďte na to, že se strojopisná norma v současné době s nástupem počítačového tisku nenosí, je to nemístné plýtvání papírem. Rozsah práce se dnes již počítá ve znacích, počet stran nehraje roli. Kdyby autor navíc svému počítači vnukl dělení slov na konci řádku, vyhnul by se nepěkným mezerám, které v některých místech dosahují až délky 3 znaků. Výsledný rozsah však nemá s textem, jenž budeme nuceni číst, nic společného, neboť polovinu zabírají přílohy, poměrně dost prostoru je věnováno částem, jež s tématem práce souvisejí jen volně – dějiny Sokola před r. 1939, protektorátní každodennost (nesporně potěšila vedoucího práce, prof. Kuklíka), valná část kapitoly věnované atentátu na Heydricha a některé též tvoří formální nutné doplnění studie - obsah, seznam pramenů a literatury aj.

Jádro výpovědi, jež má být podle názvu práce nazývána „Sokol za protektorátu“, nachází se mezi stranami 58 a 152. Neříkám to samoúčelně, tento údaj se ještě objeví. Klíčovou otázkou se totiž jeví, co je fakticky tématem předložené práce. „Sokol za protektorátu“ oním tématem určitě není, neboť to v prvních větách úvodu vyvrací sám autor, když tvrdí, že „za současného stavu výzkumu protektorátní problematiky let 1943-1945 není v silách autora zpracovat sokolský odboj druhé poloviny protektorátu na úrovni alespoň částečně adekvátní polovině první“. (s. 6) Půjde tedy o dějiny sokolské rezistence za údobí vymezené léty 1939-1943, takže přesnější, leč neobratný název by patrně zněl „Sokol za první poloviny protektorátu“. Faktem pak je, že se příliš nedozvíme ani o vývoji po příchodu R. Heydricha do Prahy (tedy s výjimkou atentátu), takže časové vymezení by bezpečně mohlo zahrnovat r. 1939-41, méně jistě pak r. 1942 (resp. 1943). V kap. V Heydrichově stínu je hlavní a výhradní pozornost věnována cause gen. Eliáše, a ačkoliv jako pars pro toto jistě poslouží dobře, představu o

úplnosti výpovědi to jaksi nenaplnuje.

Kromě časového vymezení se autor vyzemil i teritoriálně. Kdo by se domníval, že půjde v této práci o celé území Protektorátu Čechy a Morava, bude se muset spokojit s vysvětlením, že moravské problematice je věnována autorova studie a bez dalšího se všechno podstatné dále odehrává jen v Praze. Oddíl věnovaný Zemskému národnímu výboru je jen stručným vzhledem do problematiky, více byl z materiálů Moravského zemského muzea využit snad jen dokument Nová republika. Vzhledem k tomu, co autor uvádí jako motivaci své práce, poněkud to zaráží. Na FF MU v Brně ostatně vzniklo několik prací, které se uvedenou problematikou zabývají, zejména studie V. Černého z r. 2003 *Geneze úvodní fáze protinacistického odboje na Brněnsku (březen 1939 – září 1941)* prakticky odpovídá na většinu otázek souvisejících s fungováním Obrany národa. Značné množství materiálů k onomu tématu ukrývá nejen MZM, ale také archiv Muzea města Brna na Špilberku, jenž nebyl využit vůbec.

V neposlední řadě si nejsem si tak zcela jist utilitárním soudem autora, že "Protektorát Čechy a Morava je zřejmě nejméně probádaným úsekem českých dějin vůbec". (s. 6-7) Takové apodiktické soudy vrhají na svého autora špatné světlo vždy, neboť dokládají míru jeho neovládnuté psýchy. Ruku v ruce s tím jde tvrzení, že „Tato disertační [práce] je proto postavena výlučně nearchivních pramenech...“, které autor nepříliš elegantně vyvrací hned na několika místech. Do jisté míry toto tvrzení popírá i seznam pramenů a literatury, ale především se popření dá odvodit přímo z vlastního textu. Mezi oněmi uvedenými stranami 58 a 152 (berme je jako vzorek, připouštím, že svůj význam pro zvolené téma má i další text) se nachází celkem 189 autorových poznámek. Z nich je 58 (30,6 %) věnováno citaci pramenů a „jen“ 131 se zabývá literaturou či je vysvětlivkami. Byla-li studie vypracována převážně nebo dokonce výhradně na pramenech, měl by být poměr přinejmenším opačný.

Je zajímavé, že již v průběhu psaní úvodních kapitol dokázal autor změnit názor. Na str. 7 ještě tvrdí: "citovat na tomto místě vlastní práce nepovažuji za šťastné", ale brzy toto přesvědčení opustí. Samozřejmě, že je v pořádku citovat svoje předchozí práce, ale není nutno je ještě navíc i pochválit - s. 12 a 13. Komicky pak působí současná snaha, aby snad pochvala nebyla tak zjevná, v poznámce její význam snížit kritickým podotknutím na vlastní adresu. Rovnováha objektivního zhodnocení vlastní produkce tak byla zajištěna - pochvala a kritika jsou vyvážené. To snad nebylo nutné!

Některé poznámky v této úvodní části jsou trochu podivné. U autora s tak značnou praxí by se dalo očekávat, že snadno zvládá formální stránku práce. Nemusely by se proto objevovat poznámky typu "Praha 2002" navíc bez tečky na konci (s. 11). Domnívám se, že úhlednosti prospěje v poznámce celý základní bibliografický údaj. Z formálního pohledu na předloženou studii jsem názoru, že by jí prospěl jmenný rejstřík, ale to je věc autorské volby;

stejně jako bych uvítal trochu jiné členění seznamu pramenů a literatury. Naštěstí již nejsme v době, kdy se v prvním plánu požadují práce klasiků marxismu-leninismu, ale klasické rozdělení na prameny a literaturu snad zůstalo. Proto si nejsem jist, co znamená „Výběrová literatura“ – je tím míněno provedení selekce v přečtené literatuře, jde o vybranou, jakostní, prostě nejvyšší literaturu či o literaturu výběrovou ve smyslu volitelnou, zatímco literatura hlavní, základní nám byla utajena? Podle obsahu této části bych prostě jen škrtnl adjektivum a bylo by po problémech, jinou literaturu stejně soupis neobsahuje. Naopak, když už lékárnicky členit, pak by se nemusela sejít v jednom oddíle odborná a populární periodika. AUC v jednom oddíle s Proglasem, který dokonce není ani moc populární. Lidový deník z r. 1944 pak nepochybně patří do vůbec jiného oddílu. Obdobně to platí pro zvláštní oddíl Tisk, kde se Prager Presse z r. 1938 snoubí s Reflexem, Tvorbou ba i Signálem.

Aby se dostalo i na obsah Uhlířovy práce, doznávám a znovu tvrdím, že causa prof. Vaňka jest značně zapeklitou a můžeme být jen rádi, že se daří i s odstupem času tento případ alespoň zčásti rozplést. Zdá se však, že ani autor si není zcela jist tím, zda z materiálů, jež má k dispozici, lze učinit závěry, které by odbojovou kariéru prof. Vaňka postavily do takového světla, že by patrně nebyla ani odbojovou, natož kariérou. Řadu věcí se domníváme, ale nelze je prokázat, Stanislav Brzobohatý, který přijal v 50. letech jméno Stanislav Berton, je ve svých pracech vůči Vaňkovi předpojatý, což je známo. Na druhou stranu si o Ladislavu Vaňkovi a jeho působení po zatčení nelze dělat iluze, nicméně disertační práce by neměla být obžalovacím spisem, zvláště když shromážděné argumenty nejsou bůhvíjak silné. Historik si nemůže dovolit přepych okázalé subjektivity, ale v této práci to ten dojem budí. I přílohy jsou vybrány tak, aby svědčily proti Vaňkovi, a to není hodno historika.

Jinak k obsahu předložené studie nemohu mít zásadních připomínek. Řadu věcí sám odhalil, a kdo by je tedy měl znát lépe než on. Ostatně – mohl bych podotknout mírně škodolibě – se značnou částí myšlenek jsem se již seznámil v autorových publikovaných statích. Závěrem mohu konstatovat, že přes všechny uvedené výhrady odvedl Jan B. Uhlíř značný díl práce, dokázal svoji schopnost pracovat s prameny i literaturou a na jejich základě vytvořit novou, vlastní syntézu. Nejsem proti tomu, aby byla předložena jako podklad pro obhajobu a pakliže ji před komisí dokáže též obhájit, aby na jejím základě získal odpovídající vědeckou hodnost.

V Brně dne 18. ledna 2006

PhDr. Libor Vykoupil, PhD.

